ГОТОВНІСТЬ ДО САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СТРУКТУРІ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

Мартинюк Ірина Анатоліївна¹

¹ Кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету біоресурсів і природокористування України, м. Київ (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1644-5381>

UDC: 159.9:37.041:374-057.87

АНОТАЦІЯ

У статті розглядається проблема готовності студентської молоді до самоосвітньої діяльності. На підґрунті теоретичного аналізу наукових джерел виокремлюються психологічні характеристики особистості, що можуть слугувати підґрунтям розвитку її готовності до самоосвітньої діяльності: внутрішня мотивація учіння, мотиви навчання у закладі вищої освіти, потреба у пізнанні, ставлення до освіти, пізнання та розвитку як важливих цінностей, рівень загальних розумових здібностей, рівень розвитку організаторських/організаційних здібностей, рівень рефлексії та осмисленості життя.

Констатовано, що у половини досліджуваних спостерігаються досить високі показники рівня готовності до самоосвітньої діяльності, у більшості решти вони середні, і у невеликої частини досліджуваних – низькі. Найпопулярніші мотиви навчання студентів у ЗВО: «стати висококваліфікованим спеціалістом», «набути глибоких та міцних знань», «забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності». При цьому, із підвищенням рівня готовності до самоосвітньої діяльності набуває все більшої популярності мотив «отримати інтелектуальне задоволення». Обґрунтовується наявність слабого статистично значущого зв'язку показника готовності досліджуваних до самоосвітньої діяльності із внутрішньою мотивацією учіння і дуже слабого – з потребою у пізнанні, ставленням до пізнання як цінності, організаторськими/організаційними здібностями, рефлексією та осмисленістю життя. Така тіснота зв'язку розцінюється як показник відносної незалежності готовності до самоосвітньої діяльності від інших (мотиваційних, інтелектуальних, рефлексивних) психологічних характеристик особистості.

Address for correspondence, e-mail : editpsychas@gmail.com

Copyright: © Iryna Martyniuk

This is an Open Access journal, all articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0) License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material, provided the original work is properly cited and states its license.

Виявлено групи досліджуваних за мірою зв'язку рівня розвитку їхніх психологічних характеристик та готовності до самоосвітньої діяльності та виокремлено на цій підставі типи готовності студентської молоді до самоосвітньої діяльності: продумано-організований, що підтримується внутрішньою мотивацією навчання; орієнтований на загальножиттєві цінності; інтелектуальний (що поєднується з більш високою, ніж в інших типах, готовністю до самоосвітньої діяльності); рефлексивний. Зазначається, що врахування зазначених типів у розробці системи заходів оптимізації розвитку готовності студентської молоді до самоосвітньої діяльності складає перспективу досліджень даного напрямку.

Ключові слова: самоосвітня діяльність, студентська молодь, типи готовності до самоосвітньої діяльності, емпіричне дослідження готовності до самоосвітньої діяльності, психологічні характеристики.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Перспективи розвитку сучасної системи вищої освіти тісно пов'язані із завданням розвитку у студентської молоді готовності до самоосвітньої діяльності упродовж життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. На більш ранньому етапі нашого наукового дослідження (І. А. Мартинюк, 2016) було визначене таке розуміння готовності особистості до здійснення самоосвітньої діяльності: це стійке психологічне утворення, що інтегрує особистісні якості, здібності, мотивацію, знання, уміння, навички, необхідні для здійснення цієї діяльності, проявляється як налаштованість до самоосвіти і забезпечує її ефективність (у результаті чого виникає якісно новий стан особистості: нові знання, уміння, навички, нові особистісні якості, нові погляди та переконання). При цьому нами було з'ясовано, що показниками готовності до са-

моосвітньої діяльності слугують: розуміння соціального та особистого значення самоосвіти, позитивна оцінка необхідності здійснення самоосвіти, стійкий пізнавальний інтерес у певній галузі знань та систематичні заняття з його задоволення, вміння самостійно ставити перед собою самоосвітні задачі та шукати шляхи їх вирішення, прояв ініціативи у пошуку необхідної інформації, її опрацюванні та використанні, в опануванні відповідних умінь та навичок та їх застосуванні, докладання волеволічних зусиль у процесі самоосвіти (пошук можливостей усунути перешкоди, чи знайти інші шляхи досягнення поставленої мети), позитивний емоційний фон під час здійснення самоосвітньої діяльності, емоційне піднесення у результаті пізнання нового, набуття нових знань, умінь, навичок, смислів тощо у процесі самоосвіти.

На сьогоднішній день у психолого-педагогічній науці наявна низка наукових праць, у яких феномен готовності особистості до самоосвітньої діяльності досліджується у таких ракурсах: 1) обґрунтування актуальності

його вивчення для педагогічної науки (І. С. Дереза, 2010); 2) формування готовності студентів вищих закладів освіти до самоосвіти (Н. Н. Песцова, 2009), чи її певного виду – професійної (Ю. Є. Калугін, 2010, 2013; М. О. Зуйкова, 2013), професійно-педагогічної (С. В. Юдакова, 2002); формування готовності до самоосвіти у студентів інших навчальних закладів – зокрема, середнього професійного навчального закладу (А. Р. Крицька, 2007), педагогічного коледжу (Ф. М. Мациєва, 2012), або ж окремих ВНЗ – зокрема, формування готовності студентів технічного ЗВО до самоосвіти засобами інформаційних технологій (Л. К. Тучкіна, 2008), чи окремих спеціальностей – зокрема, майбутніх учителів іноземної мови (Г. А. Лапшина, 2004); 3) показники розвитку зазначеного феномену – зокрема, ознаки спрямованості змісту самостійної роботи студентів на становлення їх готовності до самоосвіти (О. Ф. Федорова, 1999); 4) способи цілеспрямованого впливу на розвиток зазначеного феномену – зокрема, комплекс педагогічних умов формування готовності студентів ВНЗ до самоосвіти (Т. Я. Яковець, 1999).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Кожна із згаданих вище праць розкриває окремі психолого-педагогічні аспекти проблеми розвитку в умовах ЗВО готовності особистості до самоосвіти. При цьому поки що відкритим залишається фундаментальне питання психологічних механізмів розвитку у студентської молоді (безвідносно до типу нав-

чального закладу чи спеціальності, що здобувається) зазначеного утворення. На шляху його вирішення видається важливим з'ясувати місце готовності до самоосвітньої діяльності у структурі особистості студента.

Мета нашого дослідження полягала у виявленні взаємозв'язків готовності до самоосвітньої діяльності з іншими психологічними характеристиками особистості студента. Відповідно, його **завданнями** були: 1) у ході теоретичного аналізу наукових джерел з'ясувати сутність психологічних характеристик особистості, що можуть слугувати підґрунтям розвитку її готовності до самоосвітньої діяльності; 2) діагностувати рівень розвитку таких психологічних характеристик та готовності до самоосвітньої діяльності у вибірки досліджуваних; 3) виявити групи досліджуваних за мірою зв'язку рівня розвитку їхніх психологічних характеристик та готовності до самоосвітньої діяльності та виокремити на цій підставі типи готовності студентської молоді до самоосвітньої діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Під час теоретичного аналізу наукових даних було з'ясовано, що підґрунтям розвитку готовності студентської молоді до самоосвітньої діяльності слугує низка психологічних характеристик. Серед яких: дієві мотиви, що спонукають особистість до неперервної освіти (за В. Б. Бондаревським, Г. А. Лапшиною, Б. Ф. Райським, С. В. Юдаковою та ін.); сфор-

мованість операцій розумової діяльності (за Б. Ф. Райським); організаційні уміння, самоорганізація (за А. К. Громцевою; Г. М. Серіковим); уміння входити у рефлексивну позицію (за О. О. Глуховою, Т. Є. Клімовою, С. В. Юдаковою) та інші.

На підґрунті вище зазначеного було висунуте припущення, що на розвиток готовності студентів до самоосвітньої діяльності можуть впливати: внутрішня мотивація учіння, мотиви навчання у ЗВО, потреба у пізнанні, ставлення до освіченості, пізнання та розвитку як важливих цінностей, рівень загальних розумових здібностей, рівень розвитку організаторських/організаційних здібностей, рівень рефлексії та осмисленості життя.

З метою вивчення готовності студентів до самоосвітньої діяльності застосовувалась авторська методика «Експериментальна ситуація». Для вивчення мотивації навчання студентської молоді застосовувались: методика діагностики внутрішньої мотивації учіння Т. Д. Дубовицької, методика для визначення мотивів учіння (у модифікації А. А. Реана, В. А. Якуніна), методика «САМОАЛ», методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокіча. Для діагностики рівня розвитку загальних розумових

здібностей застосовувалась методика КОТ (короткий орієнтаційний тест). Для вивчення рівня розвитку організаторських здібностей – методика КОЗ (комунікативні та організаторські здібності). Рівень рефлексії досліджувався за допомогою Опитувальника рефлексивності А. В. Карпова та Тесту смисложиттєвих орієнтацій Д. А. Леонтьєва.

Для обробки отриманих даних застосовувались методи: контент-аналіз (для аналізу відповідей на відкриті запитання авторської анкети), коефіцієнт кореляції Спірмена, факторний аналіз (метод головних компонент). Обробка результатів здійснювалась у програмі SPSS Statistics 22.0.

Емпіричне дослідження проводилось протягом 2017-2018 навчального року. Респондентами виступили студенти I-IV курсів та магістратури Національного університету біоресурсів та природокористування України (спеціальностей: «соціальна робота», «психологія», «агроінженерія», «лісове господарство», «будівництво та цивільна інженерія», «економічна кібернетика»), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (спеціальності «психологія»), Національного педагогічного

Таблиця 1.

Результати діагностики розвитку готовності до самоосвітньої діяльності у студентської молоді, N=320

	Рівень розвитку готовності до самоосвітньої діяльності		
	Низький (0-3 бали)	Середній (4-6 балів)	Вищий середнього і високий (7-10 балів)
Кількість осіб	28	131	161
% частка	9	41	50

© Iryna Martyniuk

університету ім. М. П. Драгоманова (спеціальності «психологія»), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (спеціальності «видавнича справа та редагування»), загальною кількістю 320 осіб.

Під час обробки результатів діагностики зазначених вище психологічних характери-

стик були отримані такі дані (див. табл. 1–9).

Як бачимо з табл. 1, у половини досліджуваних спостерігаються досить високі показники рівня готовності до самоосвітньої діяльності, у більшості решти вони середні, і у невеликої частини досліджуваних – низькі.

Таблиця 2.

Результати діагностики мотивації учіння у студентської молоді, N=320

	Показник мотивації учіння у групах досліджуваних за рівнем готовності до самоосвітньої діяльності		
	Досліджувані з низьким рівнем готовності до самоосвітньої діяльності	Досліджувані із середнім рівнем готовності до самоосвітньої діяльності	Досліджувані з вищим середнього та високим рівнем готовності до самоосвітньої діяльності
M	11,37	12,28	13,96
Σ	3,8	3,7	3,9

Таблиця 3.

Результати діагностики мотивів навчання студентської молоді у ЗВО, N=320

Мотиви	Частота називання мотиву у групах досліджуваних за рівнем готовності до самоосвітньої діяльності, %		
	Досліджувані з низьким рівнем готовності до самоосвітньої діяльності	Досліджувані із середнім рівнем готовності до самоосвітньої діяльності	Досліджувані з вищим середнього та високим рівнем готовності до самоосвітньої діяльності
Стати висококваліфікованим спеціалістом	75	75,2	84,5
Отримати диплом	46,4	55,6	50,9
Успішно продовжити навчання на наступних курсах	21,4	23,3	14,9
Успішно навчатись, скласти екзамени на «добре» і «відмінно»	21,4	32,3	28,6
Постійно отримувати стипендію	17,9	21,1	23,6
Набути глибоких та міцних знань	71,4	64,7	71,4
Бути постійно готовим до чергових занять	17,9	11,3	8,1
Не запускати предмети предметного циклу	14,3	12,0	9,3
Не відставати від однокурсників	21,4	14,3	3,1
Забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності	71,4	67,7	70,2
Виконувати педагогічні вимоги	3,6	4,5	5,6
Досягти поваги викладачів	21,4	17,3	21,1
Бути прикладом однокурсникам	7,1	6,0	4,3
Досягти схвалення батьків та оточуючих	28,6	36,1	29,8
Уникнути осуду та покарання за погане навчання	14,3	7,5	6,2
Отримати інтелектуальне задоволення	42,9	57,1	70,8

© Iryna Martyniuk

За даними табл. 2, середні показники мотивації учіння студентів свідчать про переважання внутрішньої мотивації учіння, яка зростає з кожним наступним рівнем їх готовності до самоосвітньої діяльності.

З даних табл. 3 можемо робити висновки про найпопулярніші мотиви навчання

ності мотив «отримати інтелектуальне задоволення».

Як бачимо з табл. 4, середні показники потреби у пізнанні студентів перебувають на середньому рівні і зростають з кожним наступним рівнем їх готовності до самоосвітньої діяльності.

Таблиця 4.

Результати діагностики потреби у пізнанні у студентської молоді, N=320

	Показник потреби у пізнанні у групах досліджуваних за рівнем готовності до самоосвітньої діяльності		
	Досліджувані з низьким рівнем готовності до самоосвітньої діяльності	Досліджувані із середнім рівнем готовності до самоосвітньої діяльності	Досліджувані з вищим середнього та високим рівнем готовності до самоосвітньої діяльності
М	5,39	5,51	6,07
Σ	1,5	1,6	1,5

студентів у ЗВО: «стати висококваліфікованим спеціалістом», «набути глибоких та міцних знань», «забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності». При цьому, із підвищенням рівня готовності до самоосвітньої діяльності набуває все більшої популяр-

За даними табл. 5, освіченість, пізнання та розвиток як цінності набувають більш високого рангу у студентів з кожним наступним рівнем їх готовності до самоосвітньої діяльності. При цьому за оцінкою «освіченості» як інструментальної цінності досить високий

Таблиця 5.

Результати діагностики ставлення студентської молоді до освіченості, пізнання та розвитку як важливих цінностей, N=320

Цінності		Показник рангу цінностей у групах досліджуваних за рівнем готовності до самоосвітньої діяльності		
		Досліджувані з низьким рівнем готовності до самоосвітньої діяльності	Досліджувані із середнім рівнем готовності до самоосвітньої діяльності	Досліджувані з вищим середнього та високим рівнем готовності до самоосвітньої діяльності
Освіченість	М	8,2	8,1	7,9
	σ	5,1	5,0	4,7
Пізнання	М	10,6	10,1	9,1
	σ	3,9	4,4	4,7
Розвиток	М	8,53	7,7	7,5
	σ	4,6	4,2	4,2

показник розсіювання значень, який теж поступово знижується з кожним наступним рівнем готовності до самоосвітньої діяльності.

ковими у групах досліджуваних за рівнем готовності до самоосвітньої діяльності і перебувають на рівні нижче середнього.

Таблиця 6.

Результати діагностики рівня загальних розумових здібностей у студентської молоді, N=320

	Показник рівня загальних розумових здібностей у групах досліджуваних за рівнем готовності до самоосвітньої діяльності		
	Досліджувані з низьким рівнем готовності до самоосвітньої діяльності	Досліджувані із середнім рівнем готовності до самоосвітньої діяльності	Досліджувані з вищим середнього та високим рівнем готовності до самоосвітньої діяльності
М	25,5	24,5	25,3
σ	5,6	6,7	6,3

Числові дані табл. 6 свідчать про відносну однорідність підгруп досліджуваних та вибірки в цілому за рівнем розвитку загальних розумових здібностей.

Числові дані табл. 8 засвідчують зростання показника рівня розвитку рефлексії студентів з кожним наступним рівнем їхньої готовності до самоосвітньої діяльності (від низького у групі досліджуваних з низьким рівнем го-

Як бачимо з табл. 7, середні показники

товності до самоосвітньої діяльності до середнього у двох наступних групах).

Таблиця 7.

Результати діагностики рівня розвитку організаторських/організаційних здібностей у студентської молоді, N=320

	Показник рівня розвитку організаторських/організаційних здібностей у групах досліджуваних за рівнем готовності до самоосвітньої діяльності		
	Досліджувані з низьким рівнем готовності до самоосвітньої діяльності	Досліджувані із середнім рівнем готовності до самоосвітньої діяльності	Досліджувані з вищим середнього та високим рівнем готовності до самоосвітньої діяльності
М	2,3	2,4	2,8
σ	1,4	1,5	1,6

рівня розвитку організаторських/організаційних здібностей є приблизно одна-

товності до самоосвітньої діяльності до середнього у двох наступних групах).

Таблиця 8.

Результати діагностики рівня розвитку рефлексії у студентської молоді, N=320

	Показник рівня розвитку рефлексії у групах досліджуваних за рівнем готовності до самоосвітньої діяльності		
	Досліджувані з низьким рівнем готовності до самоосвітньої діяльності	Досліджувані із середнім рівнем готовності до самоосвітньої діяльності	Досліджувані з вищим середнього та високим рівнем готовності до самоосвітньої діяльності
М	3,8	4,1	4,4
σ	1,3	1,7	1,7

Таблиця 9.

**Результати діагностики рівня розвитку осмисленості життя у студентської молоді,
N=320**

	Показник рівня розвитку осмисленості життя у групах досліджуваних за рівнем готовності до самоосвітньої діяльності		
	Досліджувані з низьким рівнем готовності до самоосвітньої діяльності	Досліджувані із середнім рівнем готовності до самоосвітньої діяльності	Досліджувані з вищим середнього та високим рівнем готовності до самоосвітньої діяльності
M	93,6	95,6	102,9
σ	19,1	18,2	17,8

Числові дані табл. 9 засвідчують зростання показника рівня розвитку осмисленості життя студентів з кожним наступним рівнем їхньої готовності до самоосвітньої діяльності.

Вище викладене зумовлює доцільність перевірки наявності та міри зв'язку готовності досліджуваних до самоосвітньої діяльності та

рівня їх внутрішньої мотивації учіння, потреби у пізнанні, рангу освіченості, пізнання та розвитку у системі цінностей, рівня загальних розумових здібностей, організаторських/організаційних здібностей, рефлексії та осмисленості життя (див. табл. 10).

Як бачимо з табл. 10, спостерігається

Таблиця 10.

Результати діагностики зв'язку готовності студентів до самоосвітньої діяльності з іншими їхніми психологічними характеристиками, N=320

Психологічні характеристики	Показник кореляції Спірмена r_s			
	Вибірка досліджуваних загалом	Досліджувані з низьким рівнем готовності до самоосвітньої діяльності	Досліджувані із середнім рівнем готовності до самоосвітньої діяльності	Досліджувані з вищим середнього та високим рівнем готовності до самоосвітньої діяльності
Мотивація учіння	0,331**	-	-	0,362**
Потреба у пізнанні	0,181**	-	-	-
Освіченість як цінність	-0,021	-	-	-
Пізнання як цінність	- 0,158**	-	-0,207*	-
Розвиток як цінність	-0,101	-	-0,260**	-
Загальні розумові здібності	0,088	-	-	0,223**
Організаторські/організаційні здібності	0,142*	-	-	-
Рефлексія	0,147**	-	-	-
Осмисленість життя	0,237**	-	-	0,187*

Примітки: * - при $p \leq 0,05$;
** - при $p \leq 0,01$.

слабкий зв'язок показника готовності досліджуваних до самоосвітньої діяльності із внутрішньою мотивацією учіння і дуже слабкий – з потребою у пізнанні, ставленням до пізнання як цінності, організаторськими/організаційними здібностями, рефлексією та осмисленістю життя. Перевірка кореляції показника готовності до самоосвітньої діяльності із згадуваними психологічними характеристиками у межах виокремлених підгруп досліджуваних засвідчила відсутність будь-яких статистично значущих кореляцій у студентів із першої групи та їх наявність у студентів другої та третьої групи. Так, середні показники готовності до самоосвітньої діяльності досліджуваних дуже слабо пов'язані з їх ставленням до пізнання та розвитку як цінностей у студентів другої групи. Високі показники го-

товності до самоосвітньої діяльності слабо пов'язані із мотивацією учіння та ще слабший такий зв'язок із розумовими здібностями й осмисленістю життя.

Наявність статистично значущих зв'язків між досліджуваними психічними явищами у кореляційній матриці, а також відмінності у зв'язках показників готовності до самоосвітньої діяльності з мотиваційними, рефлексивним та розумовими характеристиками досліджуваних різних груп зумовили доцільність з'ясування структури взаємозв'язків між досліджуваними змінними.

За допомогою факторного аналізу (із застосуванням методу головних компонент із варімакс-обертанням) була проаналізована структура взаємозв'язків між досліджуваними психічними характеристиками студентів із

Таблиця 11.

Головні компоненти структури взаємозв'язків психологічних характеристик досліджуваних (N=162)

Психологічні характеристики	Компоненти			
	1	2	3	4
	19,79%	14,16%	13,13%	10,86%
Смисложиттєві орієнтації	0,815	-0,066	-0,053	0,027
Організаторські/Організаційні здібності	0,799	0,062	0,027	0,042
Внутрішня мотивація навчання	0,671	-0,139	0,314	0,084
Цінність розвитку	-0,198	0,760	0,040	0,176
Цінність пізнання	0,109	0,726	-0,212	-0,073
Цінність освіченості	-0,054	0,434	0,407	-0,238
Розумові здібності	-0,055	-0,175	0,721	-0,006
Готовність до самоосвітньої діяльності	0,296	0,061	0,687	0,081
Рефлексія	-0,079	-0,135	0,064	0,831
Потреба в пізнанні	0,277	0,206	-0,053	0,536

© Iryna Martyniuk

рівнем готовності до самоосвітньої діяльності вище середнього та високим. Під час процедури факторного аналізу отримано коефіцієнт КМО 0,632, що характеризує задовільну міру її прийнятності для цієї вибірки. Виокремлено чотири компоненти, що пояснюють 57,94% дисперсії (див. табл. 11).

З табл. 11 бачимо, що перший компонент уміщує такі змінні: «смісловиттєві орієнтації», «організаторські/організаційні здібності», «внутрішня мотивація навчання». Другий компонент уміщує змінні: «цінність розвитку», «цінність пізнання» (при чому показник міри зв'язку свідчить про низькі їх ранги у системі цінностей досліджуваних). Третій – «розумові здібності», «готовність до самоосвітньої діяльності». Четвертий – «рефлексія».

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, студентській молоді властивий певний рівень розвитку готовності до самоосвітньої діяльності. Із підвищенням рівня розвитку зазначеної готовності, навчання у ЗВО все більше підтримується мотивом «отримати інтелектуальне задоволення», у багатьох – внутрішньою мотивацією учіння, більш вираженою потребою у пізнанні, ставленням до пізнання як цінності, організаторськими/організаційними здібностями, рефлексією та осмисленістю життя. При цьому готовність до самоосвітньої діяльності є відносно незалежним від інших (мотиваційних, інтелектуальних, рефлексивних) психологічних характеристик утворенням особистості.

Можна виокремити такі основні типи готовності студентської молоді до самоосвітньої діяльності за мірою зв'язку з мотиваційними, інтелектуальними, організаторськими та рефлексивними характеристиками: 1) продумано-організований, що підтримується внутрішньою мотивацією навчання; 2) орієнтований на загальножиттєві цінності; 3) інтелектуальний (що поєднується з більш високою, ніж в інших типах, готовністю до самоосвітньої діяльності); 4) рефлексивний. Врахування зазначених типів у розробці системи заходів оптимізації розвитку готовності студентської молоді до самоосвітньої діяльності складає перспективу досліджень даного напрямку.

References:

- Dereza, I. S. (2010). Formuvannia hotovnosti studentiv do samoosvity yak aktualna pedahohichna problema [Formation of students' readiness for self-education as a topical pedagogical problem]. *Pedahohika vyshchoi ta serednoi shkoly*. 27. 43–49 [In Ukrainian].
- Kaluhyn, Yu. E., Zuikova, M. O. (2013). Hotovnost k professyonalnomu samoobrazovaniyu studentov vuza [Readiness for professional self-education of university students]. *Humanytarnye, sotsyalno-ekonomycheskye y obshchestvennye nauky*. 4. URL: http://www.onlinescience.ru/m/products/pedagogical_science/gid554/pg0 [In Russian]
- Krytskaia, A. R. (2007). Formyrovanye hotovnosti studentov sredneho professyonalnogo uchebnoho zavedeniya k samoobrazovaniyu [Formation of readiness of students of secondary vocational

schools to self-education]. *Candidate's thesis*. Kaluga: KDPU [In Russian].

Lapshyna, H. A. (2004). Formirovaniye hotovnosti k samoobrazovaniyu u budushchikh uchitelei ynostrannogo yazyka (Dopolnytelnaia spetsyalnost) [Formation of readiness for self-education in future teachers of a foreign language (Additional specialty)]. *Candidate's thesis*. Elets: Eletskiy gosudarstvennyi universitet imeni Y. A. Bunina [In Russian].

Martyniuk, I. A. (2016). Sutnist hotovnosti osobystosti do samoosvitnoi diialnosti [The essence of personality's readiness for self-education]. *Problemy suchasnoi psykholohii : Zb. nauk. prats*, 34. 204–217 [In Ukrainian].

Matsyeva, F. Kh. (2012). Formirovaniye hotovnosti studentov pedagogicheskogo kolledzha k professionalnomu samoobrazovaniyu [Formation of readiness of students of pedagogical college for professional self-education]. *Candidate's thesis*. Makhachkala: Dahest. hos. ped. un-t [In Russian].

Tuchkyna, L. K. (2008). Formirovaniye hotovnosti studenta tekhnicheskogo vuza k samoobrazovaniyu sredstvami ynfomatsonnykh tekhnolohiy [Formation of a technical university students readiness for self-education by means of information technologies] *Candidate's thesis*. Sterlytamak: HOUVPO «SHPA» [In Russian].

Fedorova, E. F. (1999). Pryznaky napravlenosti sodержaniya samostoiatelnoi raboty studentov na stanovleniye ykh hotovnosti k samoobrazovaniyu [Signs of the focus of the content of the independent work of students on the formation of their readiness for self-education] *Candidate's thesis*. Cheliabinsk: Yuzhno-Uralskiy hos. un-t [In Russian].

Iudakova, S. V. (2002). Formirovaniye hotovnosti studentov

vuza k professionalno-pedahohycheskomu samoobrazovaniyu [Formation of university students readiness for professional and pedagogical self-education] *Candidate's thesis*. Vladymyr: Vladym. hos. ped. un-t. [In Russian].

Iakovets, T. Ya. (1999). Kompleks pedahohycheskykh uslovyi formirovaniya hotovnosti studentov vuza k samoobrazovaniyu [The complex of pedagogical conditions for the formation of university students' readiness for self-education] *Candidate's thesis*. Kurhan: Kurhan. hos. un-t. Kurhan [In Russian].

Martyniuk Iryna

Ph.D. in Psychology, Associate Professor, associate professor of the Department of Psychology, National University of Life And Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv (Ukraine)

READINESS TO SELF-EDUCATION IN THE STRUCTURE OF STUDENTS' PERSONALITY

Abstract. The article analyses students' readiness for self-education. A person's readiness for self-education is understood as a stable psychological formation that integrates personal qualities, abilities, motivation, knowledge, skills, necessary for corresponding activities, manifests itself as a willingness to self-education and ensures its effectiveness (resulting in a qualitatively new personal state: new knowledge, skills, new personal qualities, new views and beliefs). The indicators of readiness for self-education are: understanding of the social and personal significance of self-education, a positive assessment of own need for self-education, a stable cognitive interest in a certain field of knowledge and sys-

tematic pursuits for its satisfaction, the ability to independently set self-educational goals and seek ways to resolve them, manifestation of initiatives in searching for the necessary information, working out and using it in the mastering of the relevant skills and abilities and their application, volitional efforts in the process of self-education (searching for opportunities to eliminate obstacles or find other ways to achieve the goal), a positive emotional background during self-education, emotional exaltation as a result of new knowledge, skills, meanings, etc. in the process of self-education.

On the basis of the theoretical analysis of scientific sources, the personal psychological characteristics that can support development of a person's readiness for self-education are distinguished: internal motivation for studying, motives of studying at university, the need of knowledge, understanding of education, knowledge and development as important values, general mental abilities, development of organizational abilities, reflection and meaningfulness of life.

The empirical study on development of these psychological characteristics and readiness for self-education was implemented with the sample consisting on university students. In order to study the students' readiness of for self-education, the author's technique "Experimental Situation" was used. To study the students' learning motivation, we used: the method diagnosing the internal learning motivation proposed by T. D. Dubovitska, the method determining the learning motives (in the modification of

A. A. Rean, V. A. Yakunin), the technique "SAMOAL", Rokeach Value Survey. To diagnose the general mental abilities, Wonderlic Personnel Test (adapted by V.N.Buzin) was used. To study organizational skills, we used the scale of communicative and organizational skills. Reflection was studied with the help of the questionnaire on reflexivity of A. V. Karpov and the Test of Meaningful Life Orientation of D. A. Leontiev.

Half of the respondents showed high indicators of readiness for self-education; the majority of the rest showed average results, and the small part of the respondent showed low results. The most popular motives of students' training at university are: "to become a highly qualified specialist", "to acquire profound and solid knowledge", "to be successful in future professional work". At the same time, with the increase in the level of readiness for self-education, the motive "to get intellectual pleasure" gains popularity. The existence of a weak statistically significant correlation between the respondents' readiness to self-education and the internal motivation of the study and the very weak, but statistically significant ones with the need of cognition, attitude to cognition as a value, organizational skills, reflection and meaningfulness of life are substantiated. These correlations are regarded as an indicator of the relative independence of readiness for self-education from other (motivational, intellectual, reflexive) psychological personal characteristics.

The respondents were grouped depending on bond strength between development of their

psychological characteristics and readiness for self-education; and the types of students' readiness to self-education are determined on this basis: thought-organized, supported by internal learning motivation; oriented to life-long values; intellectual (combined with higher than that for other types readiness for self-education); and reflexive. Taking these types into account at development of a system of measures to optimize the students' readiness for self-education is a prospect of research in this direction.

Keywords: self-education, students, types of readiness for self-education, empirical research of readiness for self-education, psychological characteristics.

Мартынюк Ирина Анатольевна

Кандидат психологических наук, доцент, доцент кафедры психологии Национального университета биоресурсов и природопользования Украины, г. Киев (Украина)

ГОТОВНОСТЬ К САМООБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СТРУКТУРЕ ЛИЧНОСТИ СТУДЕНТА

Аннотация. В статье рассматривается проблема готовности студенческой молодежи к самообразовательной деятельности. На основании теоретического анализа научных источников выделены психологические характеристики личности, которые могут служить фундаментом развития ее готовности к самообразовательной деятельности: внутренняя мотивация учения, мотивы обучения в университете, потребность в познании, отношение к образованности, познанию и развитию как

важных ценностей, уровень общих умственных способностей, уровень развития организаторских/организационных способностей, уровень рефлексии и осмысленности жизни.

Констатируется, что в половины исследуемых наблюдаются достаточно высокие показатели уровня готовности к самообразовательной деятельности, в большинства остальных они средние, и в небольшой части исследуемых – низкие. Самые популярные мотивы обучения студентов в университетах: «стать высококвалифицированным специалистом», «получить глубокие и крепкие знания», «обеспечить успех будущей профессиональной деятельности». При этом, с повышением уровня готовности к самообразовательной деятельности все более популярным становится мотив «получить интеллектуальное удовлетворение». Обосновывается наличие слабой статистической связи показателя готовности исследуемых к самообразовательной деятельности с внутренней мотивацией учения и очень слабой – с потребностью в познании, отношением к познанию как к ценности, организаторскими/организационными способностями, рефлексией и осмысленностью жизни. Такая теснота связи расценивается как показатель относительной независимости готовности к самообразовательной деятельности от других (мотивационных, интеллектуальных, рефлексивных) психологических характеристик личности.

Выделены группы исследуемых по степени связи уровня развития их психологиче-

ских характеристик и готовности к самообразовательной деятельности, выделены на этом основании типы готовности студенческой молодежи к самообразовательной деятельности: продуманно-организованный, поддерживаемый внутренней мотивацией обучения; ориентированный на общечеловеческие ценности; интеллектуальный (объединяющийся с более высокой, чем в других типах, готовностью к самообразовательной деятельности); рефлексивный. Отмечается, что учитывание указанных типов в разработке системы мероприятий по развитию готовности студенческой молодежи к самообразовательной деятельности составляет перспективу исследований этого направления.

Ключевые слова: самообразовательная деятельность, студенческая молодежь, типы готовности к самообразовательной деятельности, эмпирическое исследование готовности к самообразовательной деятельности, психологические характеристики.

Дата отримання статті: 11.06.2019

Дата рекомендації до друку: 16.06.2019

Дата оприлюднення: 25.07.2019